Değini
Notes

ANKARA ULUSLARARASI FİLM FESTİVALİ: 30 YIL, 3 BAKIŞ

Oğuz Onaran, Seçil Büker & S. Ruken Öztürk

Öz

Bu kısa yazıda herkes kendi deneyimi üzerinden kendi festivalini betimledi: Ankara Uluslararası Film Festivali üzerine üç kuşak ve üç bakış. Festivalin otuzuncu yılı kutlu olsun!

Anahtar Sözcükler: Ankara Uluslararası Film Festivali, 30. Yıl, sinema.

ANKARA INTERNATIONAL FILM FESTIVAL: THIRTY YEARS, THREE OPINIONS

Abstract

In these short essays, each author described his/her experience of the Ankara International Film Festival: three generations, three opinions in celebration of its 30th anniversary.

Keywords: Ankara International Film Festival, 30th anniversary, cinema.

Geliş Tarihi | Received: 28.12.2018 • Kabul Tarihi | Accepted: 17.01.2019

Prof. Dr. Oğuz Onaran ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1538-4644 • E-Posta: oznaran@gmail.com
Prof. Dr. Seçil Büker ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0894-2137 • E-Posta: secil_b@hotmail.com
Prof. Dr. S. Ruken Öztürk ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7058-8132 • E-Posta: rozturk@ankara.edu.tr

Onaran, O., Büker, S. & Öztürk, S. R. (2019). Ankara Uluslararası Film Festivali: 30 Yıl, 3 Bakış. *sinecine*, 10(1), 137-145.

Oğuz Onaran

Bir film festivali her şeyden önce o ülke sinemasını, o ülkenin filmlerini tanıtmak amacıyla yapılagelmiştir. Bir festivalin bence önde gelen işlevi filmlerin satışını kolaylaştırmaktır. Bu açıdan her festival önce bir fuar, bir pazardır. Bununla ilgili başka bir işlev de, salon bulamayıp gösterilememiş filmlerin izleyiciyle buluşmasını sağlamaktır. Ülkemiz açısından bu işlev özellikle önemlidir. Çünkü ülkedeki salonların hemen hemen yarısına sahip bir dağıtımcı istemediği filmleri dağıtıma sokmama yetkisine sahip demektir. Böylece dünyadan gişe geliri fazla olmayan nitelikli filmlerde olduğu gibi, bu tür film yapan bizim yönetmenlerimiz de salon bulamadıkları için filmlerini gösterememekte ya da zarar ederek göstermektedirler. İşte festivaller bu açıdan çok yararlı olmuştur.

Bunların yanında Ankara Film Festivali, yıllar içinde izleyiciyi eğitmiş, az da olsa sinema sanatı açısından önemli filmleri arayan, onlardan hoşlanan bir izleyici kitlesi yaratabilmiştir. İlk festivaldeki (o zamanki adıyla film şenliği) Ermanno Olmi toplu gösterisinin o güzelim filmleri boş salonlara gösterilmişti. İkinci şenlikte yer alan İtalyan güldürü filmleri de böyle izleyici bulamamıştı. İlk şenlik 1988 yılında yapılmıştı. O yıllar Türkiye sinemasının dibe vurduğu yıllardı. Dolayısıyla televizyon başında kendinden geçmiş izleyiciyi yerinden kaldırmak kolay değildi. Bunu da hesaba katmak gerekir.

Bir film festivali yapmak epey bir para gerektirir. Ankara Film Festivali para açısından çok sıkıntıda olduğundan pazar olma işlevine hiç kalkışmamıştır. Bunda da haklıydı elbette. Ama ilk festivalden beri Türk sinemasına büyük katkısı olmuştur. Bir kere yarışmalardan alınan ödüller önemlidir çünkü izleyici ödül alan filmi görmek ister. (İlk yıllarda Çankaya Belediyesinin katkısıyla para ödülleri verilmiş, sonra para açısından sıkışılınca para ödülünden vazgeçilmiştir. Ama son yıllarda gene para ödülü veriliyor.) Sonra kısa filmlerle belgesellere önem verilmiş, onlar için de yarışmalar düzenlenmiş, hatta kısa film yarışmaları da "kurmaca, deneysel, canlandırma" gibi bölümlere ayrılmıştır. Böylece sinemayla ilgilenen herkesin katıldığı, özellikle kısa film yönetmenlerinin toplanıp konuştukları, tartıştıkları, görüş alışverişinde bulundukları bir ortam yaratılmıştır. İlk yıllardan beri filmlerin yanında yönetmenlerle konuşmalar, açıkoturumlar, sergiler de düzenlenmiştir.

Ankara Film Festivali'nin kurucuları, bu festivale 1980'li yılların karanlık ortamından kaynaklanan başka bir işlev de yüklemişlerdi. Festivalin kurucusu Mahmut Tali Öngören'in sözleriyle, "10 yıldan beri [...] içindeki ve dışındaki sorunlara karşı direnerek bir kültür ve sanat etkinliği kimliği ile yaşaması hâlâ 12 Eylül'e karşı bir başkaldırının küçük ama benim için çok önemli bir simgesidir." Yıllar geçtikçe bu işlev önemini yitirdi elbette. Ama Öngören'in ölümünden birkaç yıl sonra bile bir kurucu üye, festivalin kimliğinin bozulduğundan, artık *Sıkıyönetim* (*État de Siège*, Costa Gavras, 1972) gibi bir filmin festivalde yer almadığından yakınıyordu. (Bir başkaldırı simgesi olarak *Sıkıyönetim* o zaman çok ses getirmişti.) Oysa Reinhard Hauff'un *Stammheim* (1986) filmi sessiz sedasız gösterilmişti bile. Festival hiçbir siyasal kimliğe bürünmeden, sinema sanatının bütün dünyaca tanınan önemli filmlerini göstermeyi sürdürüyordu.

2003 yılında Ankara'da doğmuş ya da sanat yolculuğunu Ankara'da yapmış sanatçılara da ödül verilmeye başlayınca Ankara Film Festivali gerçek bir sanat-kültür olayı yaratabilmiş, kurucu Öngören'in "çölde lale" yetiştirme düşü gerçekleşmiştir.

Kendi açımdan geriye bakıp bu otuz yılın getirdiklerini anımsayınca epey heyecanlı, gerilimli günler geliyor aklıma önce. Böyle bir örgütlenmeyi bazen kıyısından, bazen başına geçerek yönetmeye kalkışınca, hele bir de parası, maddi olanakları kıt olunca gerilimli günler yaşanıyor elbette. Ayrıca böyle bir ortamda kişilerin de sinirleri gerildiğinden çatışmalar, dargınlıklar da oluyor. ("Bu işin doğrusu budur, siz hep yanlış yapıyorsunuz" diyen çok bilmişler de oluyor arada.) Dolayısıyla festivalde benim gönül rahatlığıyla çalıştığım yıllar epey az. Bununla birlikte epey mutlu günlerim de oldu. Çoğu filminde oynamış, Pasolini'nin yakın dostu Laura Betti'yi tanımak, birkaç gün birlikte olmak çok güzeldi. Tanıdığım için çok memnun olduğum bir başka sanatçı da Barry I. C. Purves. Kısa filmlerinin yanında Rigoletto operasını büyük bir ustalıkla yarım saate indirip kuklalarla filme çekmiş. Unutulmaz bir film ortaya çıkmış. Öyle bir havaya giriliyor, film bittikten sonra çevredekiler insana dev gibi geliyor. Ayrıca görevli gençlerle birlikte olup güzel güzel oyunlar öğretmişti bize. Bundan başka hep tanımak istediğim Bunuel'in, Olmi'nin, Svankmajer'in filmlerini görüp tanımak da benim için çok doyurucu olmuştu. Çok "dürüst" bir "solcu" diye bildiğim Reinhard Hauff'u Ankara izleyicisine tanıtmak da benim için sevindirici olmuştu. Köyünde kendi olanaklarıyla film yapan başka bir sinema delisi Ahmet Uluçay'ı da bu festivalde tanımıştık. Kısaca otuz yıl içinde hem kendi ülkemizin sinemasını, hem de dünya sinemasını çok iyi tanıttı bu festival Ankaralı izleyiciye.

Zaman zaman festivalde görev alan, sonra ayrılıp kendi festivallerini örgütleyen ya da sinemayla ilgili kurumlarda görev alan gençleri düşünürsek festivalin eğitici işlevi daha iyi anlaşılır. Bütün bu saydıklarım yüzünden bu festival benim için el üstünde tutulması gereken bir etkinliktir.

Seçil Büker

Hilton yakınlarında büyük bir bina (Dünya Ticaret Merkezi) o zaman için büyük. Şimdilerde o binanın çok daha irileri çevrede boy gösteriyor ve cam yüzeyleri ile ısıyı yansıtırken bizi Ağustos sıcağında daha da bunaltıyor. Oğuz Hoca "festivale gidelim" dediğinde ne düşündüm anımsamıyorum. Gittik birlikte küçücük alacakaranlık bir oda ve Mahmut Tali Öngören. Bir yığın kâğıt, dağınık oldukça, zaten toplu olması mümkün değil. "Biraz para var bir yer alsak" dedi. Ben de sanırım kendim için ev arıyordum ve Farabi'deki bahçe katını görmüştüm. Onu söyledim gitti baktı, çok beğendi o kadar beğendi ki yıllardır festival orada tasarlanıyor, gerçekleştiriliyor ve vakıf toplantıları orada yapılıyor. Kimi kez olağan giderleri ödeme konusunda zorlansa da vakıf bu bahçe katına mıhlandı. Zaman zaman "enerjiyi genişletmek gerek büyük düşünelim büyük oynayalım" desek de nedendir bilinmez bir türlü büyük oynayamadık. Aslında nedenleri açık da çözemediğimiz sorunları üretmemek en iyisi.

Biz de ne yaptık? Mülkiyelilerde konuklara yemek verilirdi, Oğuz Hoca ile ya evde ya da başka bir yerde yemeğimizi yer, konuklarla oturur, onlara eşlik eder ama çay içerdik. O günleri düşününce bayağı iyi olduğumuz kanısına vardım. Artık biz de konuklarla içiyoruz, yemek yiyebiliyoruz. Geçenlerde bir festivalde İnci Demirkol kızımı da davet edince eski alışkanlık duraksadım. Ekonomi yapmaya alışmışız ya. İnci "yok canım gelsin" dediğinde "bu günleri görmek de varmış" dedim. Sadece kızım değil tüm sinema hocalarını davet ediyoruz artık. Ruken Öztürk gençti, bu günlere göre ben de gençtim. Oğuz Hoca da. Günde üç filme girerdik Kavaklıdere Sineması'nda. Bilet alarak kuşkusuz. Kızılırmak Sineması da devreye girerdi o zaman festivalde, yemek için Tenedos vardı köşede. Oraya giderdik o da kapandı öyle metruk duruyor sanırım. Gün boyu eve barka uğramazdık, bir de duş olsa diye hayal kurardık. Duş yapılmadığı gibi Kavaklıdere Sineması da kapandı. Festivalin 21. yılında giriş koridorunda bir etkinlik yaptık öğrencilerle. Ankara'da geçen 7 hikâyeden 7 romandan ve 7 filmden bölümler aktı ekrandan orada. Hemen kapının önündeki koridorda artık atıl duran gişelerin önünde. 3 kere 7 21 eder o nedenle böyle bir etkinlik düşündük Can Özgün ve Mutlu Binark ile. Ka-

vaklıdere'nin kapısında dans da ettik öğrencilerle. Bir sevindi bir sevindi, canlandı, kucakladı bizi sinema. Sadece tuvalet ihtiyacı için kullanılmaktan bıkmış usanmıştı. Nefes aldı bizimle birlikte. Yakınlarda gördüm sanırım kilit var artık esnaf da girmiyor tuvalet için. Belki güvenlik gerekçesiyledir. Bir (korsan) dvd satan dükkân vardı bir de saatçi. İkisi de yok artık. El sallıyorum geçerken kimseye belli etmeden.

Festivalde kimlerle karşılaşmadım ki. Yıllar sonra Bilgin Adalı'yı görmüştüm. Öyle sarıldık birbirimize, Engin Ayça "ben sizi yalnız bırakayım başka yere oturayım" demişti. Oysa hiç düşündüğü gibi değildi. Eski bir dosttu ve gençlik esintisinin kokusu vardı ikimizde de. Sahi Bilgin de sürekli "sen de Mülkiyelilerde ye" derdi neden yemediğimi anlamazdı. Oğuz Adanır geldiğinde sanki yalnızlığım son bulmuştu. Göstergebilim onun da alanındaydı ya. Birlikte Ankara Sanat Tiyatrosu'nda bir konuşma yapmıştık.

Festivaldeki en büyük sorunum öğrencileri filmler için ikna etmekti. Bilet ücreti sorununu da çözerdim ama eğer önden yürürsem arkadan kaçan olurdu. Filmleri seven öğrenciler de vardı, festival kopyasından kaçak götürür derste gösterirdim. Ekşi sözlüğe çok da bakmam ama biri yazmış bu durumu. Nasıl olsa ifşa olmuş artık ben de yazayım dedim. "Pek söylemeyin" derdim sanırım bu yasa dışı gösterimi gerçekleştirdiğimde. Çok dağınık bir yazı oldu ama başka türlüsü olamaz, festivallere dağınıklık yakışır, doğalarında var dağınıklık ve telaş. En çok da bir film mi yetişmedi bir arıza mı oldu bilmiyorum Oğuz Hoca baygınlık geçirmişti, ona çok üzülmüştüm. Sanırım ben onun kadar sinemayı sevmiyorum ki "değer mi" demiştim içimden sürekli. O olsa "değer" derdi. Oğuz Hoca için festival her şeye değerdi. Ben o kadar değilim. Nasıl bir ruhtu ki bu? Mahmut Tali ve Oğuz Onaran'daki tutku?

Bir de sinefillerlerin tutkusu? Kızılırmak Sineması ön bölümle arka bölümü ayıran geniş boşluğun önündeki ilk sıra onlarındı. Ne yapar ne eder orayı ayırırlardı. Ayşe Çığ mı üstlenirdi bu görevi acaba? Daha sonra tümüyle tanıştım ama o yıllardan aklımda kalanlar Ertuğrul Bey, mühendisti, sanki mühendislerin sinema sevmemeleri gerekirmiş gibi buna çok şaşmıştım, Neşe Ürel ve Gülgün Kutlu. Gülgün Hanım beş film bile yapardı günde! 5 film dendiğinde aklıma hemen doktor sinefiller gelir. Onlar da hemen "bugün kaç tane gördün" diye sorarlar sonra sizin yanıt vermenize fırsat vermeden o gün seyrettikleri beş ya da altı filmin adlarını, yönetmenlerini bir çırpıda sayarlardı. Ben bunu bir Oğuz Onaran'da bir de doktor sinefillerde, özellikle Meltem Hanım'da gözlemledim!

Film sonrası yeni film ve başka seans arayışı son yıllarda Büyülü Fener'in çaprazında yer alan Boğaziçi pastanesinde sürmekte. Ruken Öztürk ile izlenen filmler tartışılır, bir da bakarız Kurtuluş Kayalı almış karşısına bir genci tez kurtarıyor. Hedef her zaman öğrenciye yaptırılacak tez için malzeme bulmaktır. Ne güzel bir işimiz var bizim. Kimilerine göre "film işi", çok ciddi bir iş aslında yaptığımız, o nedenle festivaller filmlerin hızla aktığı bir mecra. Bize yetişemedim duygusunun burukluğunu duyumsatan tek olgu.

S. Ruken Öztürk

1986 Yılında kazandığım Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik bölümüne devam ettikten bir yıl sonra bırakmamın, disiplin değiştirmemin nedeni şehirdeki toplumsal, sanatsal ve kültürel etkinliklerdi. Şehri tanımaya ve Ankara'daki imza günlerine, sinemalara, tiyatrolara yetişmeye çalışırken ben sosyal bir alanda okumalıyım dedim. Her şey öyle başladı, sinema o yıl benim için en sevdiğim sanat dalı oldu. Büyülü dünyanın içine girdim bir kere.

Ankara Film Şenliği 1988'de başladığından beri üniversitede arkadaşlarımla sıkı bir izleyicisi oldum. Gece gösterilen filmleri, uykulu gözlerle Beyaz Geceler'e katıldığımızı unutmuyorum. Sonra söyleşiler, imzalar, fotoğraflar, Türkan Şoray aklımda kalmış, arasam bir yerlerde fotoğrafımızı da bulacağım. Bir yıl yapılmadığında festival çok üzülmüştüm.[1]

Sanırım yıllar geçince bir süre sonra Oğuz Hoca'nın ve Seçil Hoca'nın etkisiyle festivale gidip gelmeye başladım, danışma kurullarında beyin fırtınaları yapardık.

Ankara Film Festivali benim için her şeyden önce okuldur. Sanırım her şehrin festivali kendi öğrencilerini yarattı. O öğrenciler büyüdüler, sonra kimi yönetmen, kimi bu alanda çalışan akademisyen, kimi de sinefil oldu. Ne güzel bu işten hiç mezun olamıyorsunuz, hiç emekli olamıyorsunuz...

İlk yıllarda kuşkusuz altyazı sistemleri çok ilkeldi ve ara sıra bozulurdu. İşte o günlerden birinde (Costa Gavras'ın bir filmiydi sanırım) çevirmenin gecenin yarısında tüm sinema izleyicilerini güldürdüğünü hatırlıyorum. Kızılırmak sinemasında eş zamanlı çeviri yapıyordu, elin-

[1] 1988'de başlayan Festival, tarihi içinde iki kez kesintiye uğradı. İlk olarak 1991'de Körfez Savaşı ve diğer nedenlerle yapılamamıştır. Ayrıca 15. festival 18-28 Aralık 2003'te yapıldığı ve festival tarihi Mart'a alındığı için 2004 yılında da festival yapılmamış, 3-13 Mart 2005'de bir yıl aradan sonra festival gerçekleştirilmiştir.

deki çeviri notlarından takip ediyordu ya da doğrudan çeviriyordu. Ben balkondaydım (şimdi o balkon yok tabii), aşağıdan çevirmenin sesi geliyordu filmin sesiyle birlikte. Üst üste aynı sözcüğü söylüyordu karakterler. Birkaç kez söyledi çevirmen, sonra sustu ve güldü, aynı anda biz de güldük. Yabancı bir sözcüğün anlamını eğlenceli bir şekilde hep birlikte ezberlemiş, öğrenmiştik. Oysa belki de bir Latin Amerika ülkesinde yapılan darbeyle ilgili sert bir siyasi film izliyorduk. Hiç unutamayacağım sıcak bir andı.

2000'lerin başında arkadaşım, meslektaşım Ali Karadoğan (uzun yıllar festivalin ulusal yarışma bölümünden sorumluydu) ve festival ekibi bir jüri kurdu, tamamı kadınlardan oluşuyordu ve aralarında ben de vardım. O zamana kadar belki de dikkat edilmemiş toplumsal cinsiyete ve çokça erkeklerden oluşmuştu sanırım jüriler. O yıl bambaşka bir duyguyla değişik bir jüri kurdular. Biket İlhan, Ayla Algan, Mahinur Ergun ve Sevin Okyay'la birlikte jüri üyesiydim. Yine çok güzel bir festival oldu. En zorlandığımız kategori erkek oyuncu ödülüydü, çünkü o yıl birbirinden iyi performanslar vardı. Nihayet kendimizce bir çözüm bulduk; nasıl olsa *Uzak* (Nuri Bilge Ceylan, 2002) filminin oyuncuları amatördü, onlara jüri olarak özel bir ödül verdik. En iyi erkek oyuncumuzu başka bir filmden seçtik, hatta hayranı olduğum Fikret Kuşkan'a (9, Ümit Ünal, 2002) ödülünü ben verdim. Ödül gecesi herkes çok heyecanlaydı. *Uzak*'ın oyuncuları Mehmet Emin Toprak, Muzaffer Özdemir ve film ekibi (zaten küçücük bir ekip olduklarını biliyorsunuz) oradaydı. Aldıkları ödüle çok sevindiler, hatta o gece sinemaseverlere çok güzel bir haber verdiler yemekte, Cannes'a kabul edilmişti film. O gün almışlardı haberi. Herkes bu başarıyı kutladı. Fakat olmaması gereken bir şey oldu. Sanırım festival tarihinin en trajik olayıydı. Festival bitmişti elbette. Mehmet Emin Toprak yeni aldığı arabasıyla yola çıkmış ve ödülünü anne babasına göstermek için heyecanla Çanakkale'ye gitmişti ki yolda trafik kazası geçirerek hayatını kaybetti. Bir gece önce en iyi erkek oyuncu özel ödülü almıştı. Haberi nereden aldım bilmiyorum, hemen Sevin Abla'yı aradım, çok üzüldük buna. Filmi her izlediğimizde aklımıza geldi. Ve aylar sonra bir haber geldi, buruk bir sevinç yarattı bizde. Cannes Film Festivali'nde *Uzak* filminin başarısının yanı sıra her iki erkek oyuncumuz "en iyi erkek oyuncu" ödülünü aldılar, ama Mehmet Emin yoktu orada. Sanırım festival tarihinde ilk kez hayatını kaybetmiş bir oyuncu ödüllendirilmiş oldu. Elbette o *Kasaba*'da (NBC, 1997), *Mayıs Sıkıntısı*'nda (NBC, 1999) ve *Uzak*'ta yaşıyor. Her festivalde oluyor galiba, sevinçli, mutlu anılar gibi mutsuz eden, hatta böyle trajik olaylar da oluyor.

Ankara Film Festivali benim için biraz sinemalardır (Kavaklıdere, Batı gibi kapananlar, Kızılırmak gibi değişen salonlar ve şimdilerde festivale ev sahipliği yapan Büyülü Fener). Festival biraz dostlardır, zamanla tanıştığım sinefillerdir. Ankara Film Festivali benim için biraz Oğuz Hocadır. Öyle bir şey ki geçen yıl 1968'in yıl dönümü nedeniyle filmler seçmişti hocamız. Festivalden sonra "*Stammheim* filmini nasıl oldu da unuttum, çok yazık oldu" diye üzüldüğünü gördüm, ki *Stammheim* (*Baader-Meinhof Yargılanıyor*, R. Hauff, 1986) da çok etkilendiğim filmlerden biriydi. Hocamın içinde kalmış, iki ayrı zamanda iki kez söyledi bana, unutmamam gerekiyordu dedi. Festival işi böyle bir şey...

Bu konuda elbette Oğuz Hoca bu otuz yılın tamamına tanıklık eden kişi, uzun yıllardır emek verenlerden biri de Seçil Hoca. İkisi de şehirdeki tüm festivaller ve etkinlikler için canla başla karşılıksız çalışan, fedakâr, örnek aldığım hocalarım. Genelde festival tarihinde ekipte emek veren onlarca kişi tanımışımdır, bir kısmı da mutfakta çalıştığı için tanımıyorum onları. Bir izleyicisi olarak emek veren herkese şükran borçluyum.

İyi ki Ankara'da bir film festivalimiz var. 30. yılı kutlu olsun!

Kaynakça

Ankara Film Festivali Katalogları (1988-2018). Ankara: DKİV. http://www.filmfestankara.org.tr/tr/ Erişim Tarihi: 28 Aralık 2018.